

Кніжная калекцыя знанага беларускага графскага роду Храптовічаў, якая збіралася на працягу XVIII — XIX стст. у маёнтку Шчорсы, на пачатку Першай сусветнай вайны была эвакуіравана ў Кіеў. А нядаўна, з дапамогай найноўшых лічбавых тэхналогій, адбылося яе віртуальнае вяртанне дадому. Так, легендарны кнігазбор Іахіма Лігавора і Адама Храптовічаў зноў з'явіўся на нашай зямлі ўжо не ў выглядзе фаліянтаў, а як электронная рэканструкцыя. Ажыццёўлены гэты маштабны і значны культурны праект дзякуючы супрацоўніцтву Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі ды Нацыянальнай бібліятэкі Украіны імя У. Вярнадскага, пры падтрымцы ЮНЕСКА.

A L Y O N,
Chez JEAN-MARIE BRUYSET, Impr. Libraire.

M. DCC. LXXII.

Avec Approbation & Privilège du Roi.

Ex Bibl. in
Joach. Com.
Chrentowicz.

Вандроўнікі вяртаюцца?

Такі ўжо кон вышаў нашай міралоўнай і талерантнай, самабытнай, спрыяльнай для творчасці, беларускай зямлі: быць донарам для культур іншых народаў, дзяліцца з імі талентамі, мастацкімі, інтэлектуальнымі, духоўнымі скарбамі, а ў віхуры бязлітаснай гісторыі страчваць свае каштоўнасці... Вось і радзіннай бібліятэцы Храптовічаў, якая лічылася адной з найбагацейшых ва Усходняй Еўропе, было наканавана выправіцца з роднай Навагрудчыны ў вырай. Мудрыя кнігі пакідалі сядзібу, каб абавязкова вярнуцца, як вяртаюцца птушкі — з цяплейшых мясцін да роднага гнязда: у Кіеў бібліятэчны скарб са Шчорсаў быў перавезены з умовай вяртання яго на радзіму пры адкрыцці ўніверсітэта ў Беларусі. Але гісторыя па-свойму распарадзілася лёсам унікальнай калекцыі.

Як вандроўніцы-кнігі ператварыліся ў паланінак і што адбывалася з імі падчас гэтага стогадовага выраю — тэма для асобнай размовы. Таму яна толькі ўскосна закрэпалася падчас урачыстай прэзентацыі электроннага выдання "Кніжны збор роду Храптовічаў",

што адбылася ў галерэі "Лабірынт" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Арганізатары імпрэзы наладзілі невялікую, але змястоўную выстаўку літаратуры (энцыклапедычныя, даведачныя, краязнаўчыя выданні, часопісы), у якой пішацца пра годных сыноў Беларусі, прадстаўнікоў роду Храптовічаў — дзяржаўных і ваенных дзеячаў, асветнікаў і рэформатараў, згадваецца пра іх знакамітую бібліятэку. Як вядома з гісторыі, у ёй, апроч кніг — а іх тут было ад 10 да 20 тысяч экзэмпляраў, — захоўваліся старажытныя рукапісы, манускрыпты, княжацкія метрыкі, географічныя карты. Асновай жа лічацца фонды ордэна езуітаў, скасаванага загадам Папы Рымскага ў XVIII ст. Камісія Шчорсы была своеасаблівым цэнтрам духоўнага, інтэлектуальнага паломніцтва для вучоных-гісторыкаў, пісьменнікаў з усяго свету...

Дарэчы, пра неабходнасць забеспячэння як мага шырэйшага чытацкага доступу да захаванай кніжнай спадчыны Храптовічаў (цяпер яна налічвае больш як 2000 асобнікаў) гаварылі ўдзельнікі прэзента-

цыі новага электроннага выдання, прысвечанага гэтай калекцыі. "Кніжны збор роду Храптовічаў" уключае артыкулы "Храптовічы: род і яго прадстаўнікі ў еўрапейскім гісторыка-культурным кантэксце" Д. Карава, "Радавы збор графаў Іахіма Лігавора і Адама Храптовічаў" Т. Мясковай, спіс літаратуры па гісторыі роду і яго кніжнай калекцыі. А ў каталог, пабудаваны паводле храналагічнага прынцыпу, увайшлі бібліяграфічныя апісанні і копіі тытульных аркушаў інкунабул (XV ст.), палеаграфіі (першая палова XVI ст.), выданняў другой паловы XVI — XVII стст. і друкарніў Вялікага княства Літоўскага, а таксама цалкам лічбаваны тэкст некаторых рукапісаў. Першыя асобнікі электроннага выдання, над якім працавалі амаль два дзесяткі чалавек — прадстаўнікі абедзвюх краін, былі перададзены ўкраінскім калегам, партнёрам, сябрам, пасольству Украіны ў Рэспубліцы Беларусь, Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА, Міністэрству культуры Беларусі. "Кніжны збор роду Храптовічаў" з'явіўся і ў Шчорсаўскай сельскай бібліятэцы...

На прэзентацыі выступілі намеснік дырэктара НББ Людміла Кірухіна, загадчыца навукова-даследчага аддзела кнігазнаўства НББ Галіна Кірзева, каардынатар праекта з украінскага боку намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі імя У. Вярнадскага Людміла Муха і яе калега — загадчык аддзела старадрукаваных і рэдкіх выданняў Галіна Кавальчук, старшыня Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА ў нашай краіне Уладзімір Шчасны, Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны ў Беларусі Ігар Ліхавы, старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Пяп.

Усе, спрычыненыя да гэтай падзеі, гаварылі пра "Кніжны збор роду Храптовічаў" як прыклад адраджэння, захавання і распаўсюджвання неаціненага набытку дзвюх славянскіх культур ды ўсіх цывілізаваных народаў, як дапаможнік у вывучэнні каштоўнай дакументальнай спадчыны і — як стымул да працягу пошукавай і навукова-даследчай працы. У кожным разе, Нацыянальная бібліятэка Беларусі будзе звяртацца па дапамогу да калег за мяжой і працягваць выяўленне матэрыялаў, якія дапамаглі кнігазбору Храптовічаў, тым больш, што ёсць звесткі пра месцазнаходжанне яшчэ некалькіх тысяч экзэмпляраў з гэтай калекцыі і вызначана перспектыва супрацоўніцтва з украінскімі спецыялістамі. Варта пашукаць і ў беларускіх зборах верагодна, што нейкая частка кніг можа захоўвацца нават у фондах НББ (іакуль выяўлены толькі адзін узор, які прадэманстравалі прысутным). А вядомы кнігазнаўца Анатоль Фурс паведаміў, што мае ў хатняй калекцыі лічбавы фота тытульных аркушаў трох кніг са славуцкага збору, якія знаходзяцца ў Вільні...

Міне час — і хто ведае: магчыма, некаторыя вандроўніцы-кнігі вернуцца на родныя паліцы? Але сёння слова "вяртанне" змяняе сваю звычайную сутнасць, пабываючы іншым сэнс і ўспрымаецца ўжо як су-

меснае выкарыстанне. Кніга не павіна хавацца за сямю замкамі. Яе прызначэнне — служыць людзям, што апошнім часам і адбываецца праз віртуальную рэканструкцыю рарытэту. Адбываецца зусім рэальна...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: старонка "жывой" кнігі з пазнакай уладальніка; адзіт дыск змяшчае вялікі скарб: Галіна Кавальчук (Украіна), Галіна Кірзева (Беларусь), Людміла Муха (Украіна); удзельнік прэзентацыі ўзорны тэатр танца "Фрэскі".

Фота Кастуся Дробава